

GNIJEZDA PRIRODNIH VRIJEDNOSTI

Ostavimo budućim generacijama više nego što su legende u kojima bi spominjali jata ptica koja su slijetala na naša kraška polja, planine i močvare

Mr. Dražen Kotrošan

Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine

Na osnovu naučno odabranih kriterija svjetska organizacija za zaštitu ptica (BirdLife) je razvila sistem međunarodno prepoznatih područja koja su označena kao IBA. Trenutno su u Bosni i Hercegovini svega tri područja uvrštena na listu IBA, dok znatan broj ovakvih područja još uvijek čeka da budu "otkrivena".

Vjerujem da je većina mojih bosanskohercegovačkih savremenika upoznata sa težnjama "evropeizacije" Bosne i Hercegovine i obavezama koje nas očekuju prije nego li otvorimo vrata Evropske Unije. Negdje na dnu, ali ne zato manje

značajna, liste obaveza nalazi se i Natura 2000. Međutim, put do uspostavljanja mreža zaštićenih područja označene kao Natura 2000 vodi preko niza drugih, ne manje značajnih akcija. Jedna od takvih je i identifikacija "Područja od značaja za ptice" ili skraćeno nazvanih IBA (*Important bird areas*) područja. Šta su zapravo IBA područja?

Svjetska organizacija za zaštitu ptica (BirdLife) je na osnovu naučno odabranih, međunarodno prihvaćenih i standardizovanih kriterija razvila sistem međunarodno prepoznatih područja koja su označena kao IBA. Navedeni sistem uključuje procjenu stanja populacija ugroženih vrsta ptica i značaj određenih staništa za njihovu

zaštitu. Pri tome, izabrana područja moraju biti dovoljno velika da omogućavaju očuvanje populacije pojedinih vrsta ptica. Možemo reći da su IBA područja zapravo alati za praktičnu zaštitu ptica. S druge strane, IBA uključuju područja odabrana za zaštitu sljedećih grupa ptica: vrste koje su ugrožene na svjetskom nivou, vrste sa malim arealima, vrste koje su ograničene sa biomima, vrste koje se udružuju u velika jata, vrste koje su evropskog interesa za zaštitu, vrste koje su obuhvaćene Direktivom za zaštitu divljih ptica Evropske Unije. Trenutno je u 170 zemalja izdvojeno 7500 područja označenih kao IBA. U Evropi je izdvojeno 4000 IBA područja što predstavlja oko 7% evropskog teritorija.

Brojnost IBA područja u pojedinim evropskim zemljama

Zemlja	Broj IBA područja
Španija	391
Njemačka	285
Slovenija	14
Hrvatska	23
Srbija	35
Crna Gora	13+7 (potencijalnih)
Makedonija	10
Andora	1
Bosna i Hercegovina	3

IBA područja u Bosni i Hercegovini

U Bosni i Hercegovini trenutno su svega tri područja označena kao IBA: Hutovo blato, Bardača i Boračko jezero.

Park prirode Hutovo blato je uvršten na listu IBA na osnovu gniježđenja patke nJORKE (*Aythya nyroca*) i malog kormorana (*Phalacrocorax pygmaeus*). Prema novim podacima i pored problema sa (krivo)lovom na Hutovu blatu još uvijek se gnijezdi zadovoljavajući broj malih kormorana, te ovo područje ispunjava navedeni kriterij po pitanju ove vrste. Bardača je od 1969. godine u Bosni i Hercegovini označena kao područje od posebne važnosti za ptice. Glavni kriterijum za uvrštavanje Bardače na IBA listu je bio gniježđenje patke nJORKE i kosca (*Crex crex*). Boračko jezero, iako je nedovoljno proučeno, na listu IBA područja je uvršteno na osnovu gniježđenja jastrebače (*Strix uralensis*), planinskog djetlića (*Dendrocopos leucotos*) i crvenoglavog djetlića (*Dendrocopos medius*). Da li ovo područje zaista u potpunosti ispunjava kriterije IBA pokazat će buduća istraživanja.

Ima li kod nas još IBA područja?

Uzimajući u obzir broj izdvojenih područja u drugim evropskim zemljama, ne može se reći da trenutno izdvojena područja u Bosni i Hercegovini oslikavaju realno stanje, a kamoli da zadovoljavaju potrebe zaštite lokalne i svjetske ornitofaune.

Novija istraživanja ukazuju da u Bosni i Hercegovini postoji veliki broj potencijalnih IBA. U spomenutu skupinu ubrajaju se močvarna staništa (npr. ribnjaci Saničani, kompleks ribnjaka kod Prnjavora, Velika i Mala Tišina, Mostarsko blato i dr.), kraška polja (Popovo polje, Dabarsko polje, Livanjsko polje i dr.) i planinska područja (Prenj, Čvrstica, Igman, Bjelašnica i dr.). Najbolji primjer potrebe dopune liste IBA područja u Bosni i Hercegovini je Livanjsko polje. Poznato je da je ovo područje od 2008. godine uvršteno na RAMSARS listu.

Međutim, još uvijek nije uvršteno na IBA listu. Na Livanjskom polju je registrovano 205 vrsta ptica, odnosno 128 gnjezdarica. Između ostalog značajno je istači gniježđenje kosca (*Crex crex*), bukavca (*Botaurus stellaris*), patke nJORKE (*Aythya nyroca*), kao i vjerovatno gniježđenje velikog ronca (*Mergus merganser*). Također, bitan kriterij za nominaciju Livanjskog polja za IBA područje je i redovito prisustvo više od 20.000 vodnih ptica.

Strategija za IBA u Bosni i Hercegovini

Pitanje IBA područja u Bosni i Hercegovini je razmatrano u okviru radionice održane u Zemaljskom muzeju Bosne i Hercegovine 17. 07. 2009. Radionicu je organizovalo, pod pokroviteljstvom Federalnog ministarstva okoliša i turizma, Ornitološko društvo "Naše ptice" u sklopu projekta koji je između ostalog imao za cilj i prikupljanje prvih podataka o datim područjima. Uz učesće predstavnika vladinog i nevladinog sektora iz cijele BiH, kao i gostiju iz Slovenije, Njemačke i SAD-a konstatovano je da postoje veliki potencijali za proglašenje novih IBA područja u Bosni i Hercegovini, ali i da treba što hitnije započeti naučnu valorizaciju ptičijih zajednica na pojedinim područjima kako bi ona bila nominovana na IBA listu. Prvi korak u tom smislu je nominacija Livanjskog polja za IBA područje koja bi trebala biti urađena do kraja 2009. godine, a na čijoj pripremi rade Ornitološko društvo "Naše ptice" i EURONATUR.

Vjerujem da će nova istraživanja pokazati da u Bosni i Hercegovini ima još znatan broj područja koja ispunjavaju IBA kriterij,

a trenutačno su "skrivena" od očiju javnosti. Istovremeno, nadam se da do tih ključaka nećemo doći prekasno kada ova područja dožive drastične izmjene usljed neadekvatno planiranih zahvata (osobito po pitanju zadovoljenja elektro industrije) ili pak postanu mjesto stradanja ptica zbog nesprječavanja nelegalnog lova. Podrška razvijanju IBA sistema u Bosni i Hercegovini je neophodna od strane nadležnih ministarstava koja bi trebala omogućiti timovi vladinih institucija (npr. Zemaljski muzej BiH, Muzej RS-a i dr.) i nevladinih organizacija (Ornitološko društvo Naše ptice i dr.) što prije sastave listu potencijalnih IBA područja, a potom pristupe naučnoj obradi njihovog značaja za ptice i nominaciji na IBA listu.

Proces identifikacije IBA područja je značajan korak prema Naturi 2000, ali i ekonomskom vrednovanju prirodnih vrijednosti kod nas. Na kraju, to je obaveza ukoliko narednim generacijama želimo ponuditi više od legendi u kojima bi spominjali jata ptica koja su slijetala na naša kraška polja, planine i močvare. ♦

Svjetska organizacija za zaštitu ptica (BirdLife) je na osnovu naučno odabranih, međunarodno prihvaćenih i standardizovanih kriterija razvila sistem međunarodno prepoznatih područja koja su označena kao IBA.

